

Милутин Фолић

КОМУНИСТИ КОСОВА И МЕТОХИЈЕ НА ОПШТИНСКИМ ИЗБОРИМА 1936. ГОДИНЕ

До сада се о делатности КПЈ на општинским изборима на Косову и Метохији 1936. није писало. Мало има и докумената о активности Партије у овим изборима. Но, ипак се одређена активност КПЈ кроз агитацију за кандидате Удружене опозиције одвијала. То су у ствари били и први општински избори после шестојануарске диктатуре (1929) где су се могли одржавати скупови и конференције.

I

Влада Милана Стојадиновића разрадила је план за спровођење општинских избора 1936. У целој земљи општински избори су се спроводили постепено, по појединим бановинама, и трајали су од септембра до децембра. Влада је то смишљено урадила да би своје снаге могла за време изборне кампање усмеравати на поједине бановине, срезове или општине и тако извршити притисак на бираче.

Избори су се спроводили по старом изборном систему – Закону од 1933, што значи: јавно гласање и непропорционална подела одборничких места.¹ Пошто су Косово и Метохија припадали трима бановинама: Зетској, Вардарској и Моравској, избори су одржани у три интервала. У Моравској 27. 09, у Зетској 22. новембра, а у Вардарској 6. децембра 1936. године.

1 Две трећине одборничких мандата аутоматски добија листа која има већину гласова, па макар та већина била изражена само једним гласом.

За ове изборе влада се озбиљно припремала. Иако су избори обављени по старом изборном закону, она их је представљала као „велики корак напред“, да народу треба „дати општинску самоуправу, која се брине за заједничке потребе на привредном, културном и социјалном пољу“.² Влада је обећала да ће ови избори бити далеко демократичнији и слободнији него претходни – да бирачи могу гласати по својој вољи, за ону странку која ће им гарантовати општинску самоуправу. Све политичке странке могле су истаћи своје кандидате сем Комунистичке партије Југославије. Но, иако је влада обећала такву демократичност у изборима, владајућа ЈРЗ се постарала да у свакој општини буде истакнута њена јединствена листа, а да се слободан избор кандидата препусти присталицама ЈРЗ. Главни одбор ЈРЗ, у свом изборном програму, истакао је да њихови кандидати морају бити „поштени, паметни људи, омиљени код народа и верни присталице ЈРЗ“.³ На програме те владине политике израђена су по бановинама упутства за изборну тактику у погледу бирачких спискова (рекламација са њиховом допуном или брисањем из спискова појединих лица и друго) у погледу кандидатских листа, састав бирачких одбора (ти бирачки одбори одиграли су велику улогу приликом фалсификовања изборних резултата на појединим бирачким местима), излажење на изборе и др. Стављен је у покрет сав агитациони апарат (састанци, изборна предавања, штампа, леци, планати и др.).⁴

Централни комитет КПЈ је у листу „Пролетер“ за јул–август 1936. под насловом „На општинске изборе“ дао свој став како да комунисти приступе овим изборима. У почетку чланка каже се да се приближавају општински избори који неће бити „јединствена смотра снага“. То ће бити велика битка против ЈРЗ и ЈНС. То ће бити битка против пљачке, неправде, насиља и корупције. У чланку се истиче значај ових избора у борби за „демократију, слободу и права радног народа“, наглашавајући да постоји снажан покрет маса који треба да нанесе одлучан ударац „трулој згради шестојануарске диктатуре, коју тако љубоморно чувају господа Стојадиновић–Корошец“.⁵

КПЈ је била за стварање изборног споразума, за истицање заједничке платформе са Удруженом опозицијом, на платформи стварања заједничких кандидатских листа свих сељачких, демократских и радничких странака и групација. Партија је сматрала да ће тако у народу још више добити утицаја и полета – за стварање Народног фронта, за пуно учешће радничке класе у блоку демократије. КПЈ је сматрала да је сарадња са Удруженом опозицијом на општинским изборима могућа и корисна. „Ми смо за то – наставља се у чланку – да се успостави најлојалнија пријатељска си братска сарадња како између одговорних тијела појединих групација, тако и између претставника локалних (месни и сеоски)

2 АЈ, П–38 ЦПБ.Ф. 323/471, Глас Подримља од 12. IX 1936.

3 Павле Јовићевић–Мито Миљковић, „Борба пећних комуниста између два рата 1918–1941“, БИГЗ, Београд 1980, 328.

4 Самоуправа од 20. VII 1936.

5 „Пролетер“ јул–август 1936, XII. стр. 431.

опозиционих снага и групација“.⁶ То је био став КПЈ у овим општинским изборима.

Из тога је проистицао задатак свим радничким организацијама да образују изборне одборе на бази јединства, који ће окупити различите радничке организације, развити одговарајућу агитацију и повезати је са свим опозиционим групама у свим градовима и селима.

Комунистичка партија је сугерисала да се заједно са УО иступи на изборе. Самостално иступање Партије може бити само у случају да опозиционе странке буду одбиле сарадњу и где самостални иступ КПЈ не би довео у питање победу општинских снага опозиције над ЈРЗ и ЈНС. Самостални иступ са радничком листом не би смео да доведе до супротстављања радништва и сељаштва другим демократским слојевима. Па и у самосталном иступу треба по сваку цену успоставити изборну сарадњу са другим опозиционим групама—странкама у заједничкој борби против ЈРЗ и ЈНС.⁷

Даље се у поменутом чланку наводи да су општине легла режимских пузаваца и корупционаша, или су у рукама богаташа који пљачкају народ. Зато на изборима треба водити рачуна да се све из темеља мења и да се води расправа о комуналним програмима према потребама и месним приликама. Општина треба да постане један од темеља демократске слобода, као и заштите сиромашних народних слојева од експлоатације, банака, зеленаша, велепоседника, крупних трговаца и прекупаца.⁸

Да би се све то остварило, поставља се задатак: прво, после ових избора општине треба да дођу у руке најнапреднијих представника радног сељаштва, радништва, малих обртника и других сиромашних радних слојева; друго, да би општине биле од користи народу, треба престати са пребацивањем терета државе на општину и мешањем начелника и полиције у општинске управе; треће, уска сарадња општинских управа, с једне стране, и сељачких и радничких организација, с друге стране; четврто, да се општински програми донесу на демократски начин, да на сачињавању програма раде сви слојеви становништва, а поготово најсиромашнији. Треба најбрижљивије испитати све могућности побољшања положаја сељака, надничара, обртника, незапослених и младих. Испитати све могућности како да се становницима и њиховој деци осигура хлеб и рад. Даље се говори о здравственој заштити, култури, образовању, а напослетку о томе на који начин обезбедити финансијска средства за друштвене делатности, па се набрајају институције (општинска предузећа, пропорционални прилози према богатству, порез на луксузне предмете, државне дотације итд.).

У директивама КПЈ за општинске изборе наводи се још да треба повести борбу за раднике који раде и живе у тешким материјалним и хигијенским условима (шумски радници, рудари и др.). КПЈ је тражила да

6 Исто.

7 Исто.

8 Исто.

њено чланство окупља све демократске и прогресивне снаге друштва, да се изаберу најбољи људи из УО за председнике општина, а кроз све то треба афирмисати све демократске принципе у решавању друштвених проблема. То ће бити уједно победа линије КПЈ.

КПЈ је сматрала да у општинске изборе треба укључити партијске активисте. Основну своју поставку заснивала је на савезу са Удруженом опозицијом. Међутим, руководства странаца које су сачињавале УО (Хрватска сељачка странка, Демократска странка, Земљорадничка странка, Народна радикална странка) одлучила су да на изборима иступе са јединственом листом. Та се одлука није односила на онај део опозиције који су представљали комунисти, односно на оне људе који су покушавали да легализују Странку радног народа или Радничко-сељачку странку, јер је руководство УО одбијало да комунисте укључи у званичну листу Удружене опозиције. Ипак, и код њих било је нејединства и трвења. Нису били јединствени као на петوماјским изборима. То је све утицало да ЈРЗ на Косову и Метохији освоји све општинске управе.⁹

На Косову и Метохији, као и за време петوماјских избора, делатност представника Удружене опозиције слабо се осећала. Најјача је била Југословенска радикална заједница. Поред ЈРЗ, деловала је Демократска странка. Њени представници били су сенатори, посланици, адвокати. Они су били доста неактивни, нису успели да окупе већи број присталица. Они су окупили само личне пријатеље, са којима нису могли ништа постићи. Они су одбијали скоро сваку сарадњу не само са комунистима него и са онима који су се залагали за стварање Народног фронта. Они су стрепели од комуниста. Избегавали су све што их није лично интересовало. Комунисти су нудили сарадњу. Тражили су да се одржи састанак свих опозиционих струја, на коме би се говорило о истицању кандидатских листа Удружене опозиције. Они су то вешто избегли, а онда и јавно одбили.¹⁰

Једино је у пећном срезу сарадњу прихватио Марко Савићевић, представник Земљорадничке странке. Он је био за сарадњу са комунистима, а био је уједно и присталица стварања Народног фронта. Његови напори да се повеже са Демократском странком у Пећи нису успели. Њега су сматрали као комунисту, а Демократска странка у Пећи није била спремна на сарадњу са комунистима. Ни прваци Удружене опозиције из Београда нису били спремни да дођу на Косово и Метохију, јер су тактизирали у погледу одређивања према отвореним политичким проблемима. Тако су се на овом осетљивом терену нагомилавале супротности, не само у смислу економске и културне заосталости већ и националног одређења.

II

Партијске организације на Косову и Метохији, на основу директиве ЦК КПЈ коју је пренео Радован Вукотић, као и остале партијске организације у

9 „Пролетер“, јануар 1937. бр. 1 год. XIII, стр. 488. Резултати општинских избора.

10 Као код напомене 3, стр. 379.

земљи оцениле су да општински избори имају велики значај у борби за демократију и права радних људи и да на тим изборима треба да наступе сви „пријатељи слободе, мира и напретка“. Комунисти треба да се залажу „за стварање изборних споразума“, за „истицање заједничких платформи странака и групација“, ¹¹ што је све било на линији стварања Народног фронта. Месни комитети у Пећи и Косовској Митровици, као и комунисти: Истока, Ђаковице, Призрена, Урошевца, Приштине и других места, у границама својих могућности настојали су да окупе све демократске струје преко којих ће моћи да утичу да се у општинске управе изаберу људи који имају углед у народу и који ће заступати њихове интересе, у ствари људи који ће помоћи народу у свим његовим захтевима за побољшање животног стандарда, који је тридесетих година након светске економске кризе био у многоме угрожен.

Месни комитет КПЈ у Пећи приступио је изборима без великог изгледа на било какав споразум са представницима Удружене опозиције и Демократске странке у Пећи. Зато су комунисти Пећи са представницима Земљорадничке странке и републиканцима истакли кандидатску листу у новоселској општини (кандидат Милутин Павличић, члан КПЈ из Витомирице), у будисавачкој општини (кандидат Милисав Рашовић, присталица Земљорадничке странке), а у гораждевачкој општини кандидат је био Милић Протић „неопредељен“, јер сви напори комуниста да се уврсти на листу УО нијесу успели. ¹²

Међутим, и у тако отежаним условима у пећком срезу комунисти су направили посебну листу Удружене опозиције у општини гораждевачкој, на чијем се челу налазио Милета Вујошевић, члан Иницијативног одбора за стварање Странке радног народа, који је некада био и члан КПЈ. У осталим општинама овога среза присталице УО, а са њима заједно и комунисти, нису могли да истакну своје листе. ¹³

У шарпланинском срезу само је у Призрену и околним селима Партија почела да се обнавља, па су комунисти преко Удружене опозиције истакли у две општине своје кандидате. У журској општини за кандидата за председника општине истакнут је МаксUTOвић Касум, а у средачкој општини Симић Синадин на листи Удружене опозиције, а на листи неопредељених у овој општини био је кандидат Јанковић Ристо. ¹⁴

У неродимском срезу (Урошевац) у општинама Готовуша на листи „неопредељен“ кандидован је Стојан Дурлевић, у општини неродимској (Неродимље) на листи „неопредељен“ Тасић К. Љубомир, у урошевачкој (Урошевац) на листи „грађанској“, кандидат је био Славковић Лазар, а у општини штрбачкој (Штрпца) кандидат на листи „грађанска“ био је Кеџић Стаменко. ¹⁵ У ствари, то су биле листе Удружене опозиције, али пошто им власти нису дозволиле листу УО, они су своје листе дали као

11 Као код напомене 9.

12 „Политика“ од 24. XI 1936, стр. 6.

13 Исто.

14 „Политика“ 8. XII 1936.

15 Исто.

„неопредељени“ или „грађански“. Сви су ови кандидати били чланови Демократске странке. Али комунисти у Урошевцу и Штрпцу успели су, што ће се видети касније, да за председнике добију кандидати УО у три општине.

У гњиланском срезу у три општине истакнуте су листе ЈНС, и то у општини бостанској (Бостане) Шумаковић Симон, у гњиланској (Гњилане) Тодоровић Богдан, а у каменичкој (Каменица) Антић С. Душан.¹⁶

У свим осталим општинама на Косову и Метохији истакнуте су листе Југословенске радикалне заједнице (ЈРЗ), која је била најјача политичка странка на овом подручју. Њу су подржавали високи чиновници, а посебно аге, бегови, бајрантари и други прваци. У оним општинама у којима су истакнути кандидати Удружене опозиције, Партија и демократске снаге успеле да масе придобију за себе, али су у већини победили јерезовци, што ће се видети из прегледа резултата избора по срезовима и општинама.

Кривица за немогућност истицања више кандидата УО на општинским изборима може се приписати и грубости и претњама власти, што је на Косову било много израженије него у другим крајевима Југославије. Среска начелства су радила заједно са одборима ЈРЗ за поједине општине, па је то утицало и на успјех опозиционим кандидатима и на могућности њиховог кандидовања (Пећ, Призрен, Урошевац, Гњилан). „Пролетер“ је писао да су опозициони кандидати из страха често одустајали од подношења листе, а многи су пристали да се њихове листе огласе за ЈРЗ-овце, па се тиме и „тумачи да у многим општинама уопште нема, према званичним извештајима, опозиционих листа“. То се добрим делом односило и на неке срезове на Косову и Метохији (Косовска Митровица, Приштина, Пећ, Исток).¹⁷

С овим у вези треба напоменути да се у једном писму Привременог организационог одбора Удружене опозиције из Снопља, упућеном председнику Демократске странке у Гњилану, каже да носилац листе мора бити „увек наш“, да „оно што је најважније носилац листе не сме бити у ЈРЗ“, да „листу можете назвати како хоћете само она мора бити опозициона“, па се препоручује Гњиланцима да тако раде и у сеоским општинама. Саветују истицање што више листа УО, па ма колико „присталица имали“, јер ће доћи време „да ћемо много присталица имати“.¹⁸

У баранској општини (срез пећки), где су имали утицаја, комунисти су истакли свог кандидата, али као „неопредељеног“. Та листа, међутим, у званичном огласу и штампи приказана је као листа ЈРЗ.

Удружена опозиција није могла да одржи зборове и конференције, јер су је власти и режимске странке скоро ућуткивале. У току изборне кампање само су њени кандидати Милутин Павличић, Милета Вујошевић, Милета Рашовић (срез пећки), МаксUTOвић Касум, Симић Синадин и

16 Исто.

17 „Пролетер“ бр. 4–5/1936, На општинским изборима.

18 Документ се налази код Антина Трајића, а објављен је у књизи Богумила Б. Станковића „Косовско Поморавље у револуцији 1941–1945“, Ниш 1975, 71.

Јанковић Ристо (срез шарпланински – Призрен), Друловић Стојан, Тасић Љубомир, Славковић Лазар, Нецић Стаменко и Њрстић Љубо (срез неродимски – Урошевац), Михајило Њујунџић (срез гњилански – Гњилан) одржали конференције у својим изборним местима и на њима изнели програм Удружене опозиције и указали на потребе за стварањем Народног фронта. Њима су се придружили и комунисти, агитујући за кандидате УО где су то год могли, радећи на популаризацији Народног фронта и окупљању свих демократских снага. На овим скуповима комунисти су иступали као представници Иницијативног одбора за оснивање Странке радног народа.¹⁹

Само на зборовима у баранској општини (срез пећки) комунисти су отворено иступали, јер су ту имали великог утицаја у масама. У осталим општинама овог среза то им није успело. Но ипак, у личним контактима и мањим скуповима комунисти су говорили о значењу општинских избора и о Народној fronti, позивајући бираче да гласају за УО, која ће се борити за демократске слободе и за национална права свих.²⁰

Припаднике албанске народности власти и жандарми су приморавали да гласају за ЈРЗ. Како наводи „Пролетер“, „албанске масе су добрим делом остале по страни од политичких збивања“ – нису имале могућности да се боре против владе Стојадиновић–Спахо–Њорошец, додајући да су сиромашне масе економски зависиле од „јерезовских силника“ који преврћу кабанице према онима који су на власти.²¹ Сматрам да је било тих притисака, али се не може рећи да те масе нису имале могућност да се боре против владе Милана Стојадиновића. Наиме, комунисти су те масе позвали да гласају за Удружену опозицију, али су оне листом ишле за својим племенским вођама (аге, бегови и барјактари) и гласале за кандидате ЈРЗ.

Многи кандидати УО, у таквим приликама, одустали су од подношења листе. Влада није дозволила истовремене изборе. У градским општинама зато што би тамо дошло до изражаја „расположење радничке класе и средњих градских слојева“, а у свим сеоским општинама ради веће контроле. Према писању „Пролетера“, требало је извршити притисак, заплашивањем онемогућити истицање опозиционих листа и по сваку цену „добити повољан исход избора за кандидате ЈРЗ“.²² Тако су у три општине пећког среза, две општине шарпланинског и четири општине неродимског среза истакнути кандидати Удружене опозиције.²³

19 „Политика“ од 8. XII 1936. У Иницијативном одбору Странке радног народа били су: Видак Марковић, Андро Чукић, Милутин Павличић, Василије Ђукић, Душан Мугоша, Миладин Поповић и др.; Никола Видачић, „На обалама Неродимке“, НП „Дневник“ Нови Сад 1967, 55; Милутин Богђевић, „Хроника НОБ Сиринића“, СУБНОР, Урошевац 1986, 40.

20 А. ЦК СКУ–МФ 46/259 (159–592).

21 „Пролетер“ бр. 1. од 1937, 6, Резултати општинских избора.

22 „Пролетер“ бр. 2/1937, 13 (503) – Како изгледа Стојадиновићева победа.

23 „Политика“ од 24. XI 1936. и „Политика“ 8. XII 1936.

III

Према званичним резултатима, исход гласања за општинске изборе по срезовима и општинама изгледао је како следи. Прво су избори обављени у Моравској бановини 27. септембра 1936. године у срезовима вучитрнском и лапском. Општина ВУЧИТРИНСКА: листа Данчетовић Саво (ЈРЗ) 484 гласова, Ћамиљевић Јосип (ЈРЗ) 512. БАБИНОМОШКА: Јовановић Вукајло (ЈРЗ) 459; Милић Урош (ЈРЗ) 151; ГОЈБУЉСКА: Радосављевић Богдан (ЈРЗ) 340, Савић Драгутин (ЈРЗ) 342; ПАНТИНСКА: Радивојевић Милан (ЈРЗ) 267, Гиловић Милентије (ЈРЗ) 280, Ковач Ђоко (ЈРЗ) 124; ПРИЛУШКА: Костић Зафир (ЈРЗ) 463, Поповић Света (ЈРЗ) 254; СМРЕКОВНИЧКА: Аметовић Јетиш (ЈРЗ) 269, Абитовић Рушит (ЈРЗ) 174, Данчетовић Дојчин (ЈРЗ) 132; САМОДРЕШКА: Реџеповић Емин (ЈРЗ) 290, Јаковљевић Крсто (ЈРЗ) 406; МАЉСКА: Салијевић Шабан (ЈРЗ) 452, Аметовић Амет (ЈРЗ) 829; ОБИЛИЋЕВСКА: Адем Алитовић (ЈРЗ) 204, Радуловић Драгутин (ЈРЗ) 383.

СРЕЗ ЛАПСКИ – Подујево, општина ПОДУЈЕВСКА: Ђурковић Војислав (ЈРЗ) 789, Иванчевић Машан (ЈРЗ) 588; ГЛАВНИЧКА: Мустафовић Авдула (ЈРЗ) 283, Шабановић Алија (ЈРЗ) 229; ОБИЛИЋГАНО: Саитовић Шериф (ЈРЗ) 639; ШАЈКОВАЧКА: Имеровић Мустафа (ЈРЗ) 466, Еминовић Бислим (ЈРЗ) 240; ОРЛАНСКА: Мусић Сејдија (ЈРЗ) 464, Селимовић Рајим (ЈРЗ) 341; ДУБНИЧКА: Уковић Фазлија (ЈРЗ) 377, Арвовић Милован (ЈРЗ) 316, Исљамовић Салија (ЈРЗ) 1, Грчак Чедомир (ЈРЗ) 0; КОЛИЧСКА: Пафовић Незир (ЈРЗ) 223, Фазлијевић Иљаз (ЈРЗ) 265; КРПИМЕЈСКА: Ђинђић Вукоје (ЈРЗ) 102, Аметовић Зејнун (ЈРЗ) 157, Јовановић Душан (ЈРЗ) 329; ДВОРИШКА: Берамовић Бејтуна (ЈРЗ) 95, Аметовић Уна (ЈРЗ) 125, Ајдиновић Емин (ЈРЗ) 81, Ајшитовић Осман (ЈРЗ) 106.²⁴

У Зетској бановини избори су извршени 22. новембра 1936. у срезовима Ђаковичком, општина ЈУНИЧКА: Бајрентар Салијев Али (ЈРЗ) 696, Абдул Ибре Хоџић (ЈРЗ) 663; ДЕЧАНСКА: Војислав Симић (ЈРЗ) 397, Спасо Павићевић, (ЈРЗ) 536; РЗНИЋКА: Алија Аџић, (ЈРЗ) 1165, Гаврило Драговић (ЈРЗ) 397; БЕЦКА: Новица Радовић (ЈРЗ) 149, Драгутин Зечевић (ЈРЗ) 379, Ђона Марк Коља, (ЈРЗ) 750, Мета Османов (ЈРЗ) 890; ВОГОВСКА: Бранко Пашковић (ЈРЗ) 515, Сокољ Дољ Зефир (ЈРЗ) 235; ПОНОШЕВАЧКА: Вукић Рашовић, (ЈРЗ) 196, Бајрам Аџи Бајрактари (ЈРЗ) 562, Мифтар Бефир (ЈРЗ) 407; Ђаковичка: Сулејман Црноглавић (ЈРЗ) 1938, Ђазим Цура (ЈРЗ) 329.

Срез ПЕЋКИ, општина ГЛАВИЧИЧКА: Гашић Милош (ЈРЗ) 772, Јовановић Вуксан (ЈРЗ) 179; БУДИСАВСКА: Богосављевић Б. Дана (ЈРЗ) 372, Рашовић Милисав (УО) 187; РУГОВСКА: Усејновић Зекин (ЈРЗ) 292, Тајирбеговић Хилмо (ЈРЗ) 301; НОВОСЕЛСКА: Паповић Стеван (ЈРЗ) 594, Павличић Миладин (УО) 157, Цемовић Тајир (ЈРЗ) 321,

24 „Политика“ од 29. септембра 1936. Имена кандидата су дата онако како су тада била за све Албанце.

Милишић Ђорђе (ЈРЗ) 101, Благојевић Милутин (ЈРЗ) 81; БАРИЉСКА: Манојловић Манојло (ЈРЗ) 566, Аџија Алија (ЈРЗ) 430, Бошковић Милош (ЈРЗ) 116, Божићевећ Милић (ЈРЗ) 96; СТРЕОЧКА: Вуковић Михајло (ЈРЗ) 735, Стошић Божићар (ЈРЗ) 280; ГОРАЏДЕВАЧКА: Јеремић Милутин (ЈРЗ) 329, Партић Милић (неопредељен) 377, Вујошевић Милета (УО) 34.

Срез КОСОВСКА МИТРОВИЦА, општина ЈОШАНИЧКА: Вукашиновић Добросав (ЈРЗ) 46, Недељковић Саво (ЈРЗ) 300, Нешовић Михајло (ЈРЗ) 56, Симић Стеван (ЈРЗ) 177; БАЊСКА: Мијатовић Дражо (ЈРЗ) 160, Грозденовић Јаблан (ЈРЗ) 289, Михајловић Вукадин (ЈРЗ) 16; СЛАТИНСКА: Радичевић Константин (ЈРЗ) 378, Крњевић Анђелко (ЈРЗ) 317, Јовановић Вукоман (ЈРЗ) 4; РАДИЧОПОЉСКА: Милић Крсто (ЈРЗ) 476, Божовић А. Вукоје (ЈРЗ) 279; ЖАБАРСКА: Садиковић Шабана Реџеп (ЈРЗ) 235, Смајиловић Шабан (ЈРЗ) 297; ЗВЕЧАНСКА: Аксентијевић Младен (ЈРЗ) 465, Радосављевић Димитрије (ЈРЗ) 199, Раденковић Богољуб (ЈРЗ) 356; КОС. МИТРОВИЧКА: Јевтић Јован (ЈРЗ) 1283, Попадић Коменко (ЈРЗ) 691; БЕРИМСКА: Добрић Јефто (ЈРЗ) 509, Ђурић Недељко (ЈРЗ) 62.

Срез ДРЕНИЧКИ (Србица), општина ОБРИЊСКА: Поповић Перо (ЈРЗ) 565, Зејнеловић Садик (ЈРЗ) 490; ОБИЛИЋСКА: Мартиновић Вукоман (ЈРЗ) 555, Перовић Анто (ЈРЗ) 0, Уковић Јашо (ЈРЗ) 59; БАЊСКА: Васиљевић Живко (ЈРЗ) 353, Љошевић Ајзер (ЈРЗ) 219, Томашевић Михајло (ЈРЗ) 17; ПРЕКАСКА: Шабановић Халил (ЈРЗ) 176; ПОЉАНИЧКА: Вујадиновић Митар (ЈРЗ) 397, Лајовић Душан (ЈРЗ) 188; КРАСМИРОВАЧКА: Имеровић Јусуф (ЈРЗ) 691, Таировић Ризо (ЈРЗ) 103, Ного Благоје (ЈРЗ) 30, Спичановић Видо (ЈРЗ) 14.

Срез ПОДРИНСКИ (Ораховац), општина ЗАЈИЋКА: Абидиновић Шафир (ЈРЗ) 182, Митровић Јанко (ЈРЗ) 100; МАЛОКРУШКА: Станковић Станко (ЈРЗ) 144, Алијевић Мурсељ (ЈРЗ) 269; ОРАХОВАЧКА: Колашинац Благоје (ЈРЗ) 457; ВЕЛИКОХОЧКА: Столић Манојло (ЈРЗ) 244, Спасић Хаџи Симо (ЈРЗ) 194; ДОЛАЧКА: Ностић Живко (ЈРЗ) 404, Рибач, Милорад (ЈРЗ) 347; ОСТРОЗУБСКА: Радовић Абдула (ЈРЗ) 198, Бајректаревић Иљас (ЈРЗ) 136; КИЈЕВСКА: Кајтазовић Кајтаз (ЈРЗ) 856; ЗОЧИШКА: Божановић Сава (ЈРЗ) 373, Салијевић Абаз (ЈРЗ) 184; БРАТОТИНСКА: Мамут Мухарем (ЈРЗ) 492, Баљошевић Крсто (ЈРЗ) 95; БАЊСКА: Зефировић Абдула (ЈРЗ) 238, Ибрахимовић Реџеп (ЈРЗ) 385; БЕЛОЦРКВИНСКА: Реџеп Мухарем Реџеп (ЈРЗ) 291, Фотић Бефир (ЈРЗ) 236; ЦРНОЛУЧКА: Баљовић Брајим Авдул (ЈРЗ) 527, Бајрамовић Маљуш (ЈРЗ) 441.

Срез ИСТОЧКИ (Исток), општина ВРЕЛСКА: Перовић Милутин (ЈРЗ) 663, Дицовић Смајил (ЈРЗ) 310, Николетић Радомир (УО) 51; ИСТОЧКА: Вулић Радован (ЈРЗ) 709, Вујошевић Никола (ЈРЗ) 460, Брајковић Петко (УО) 49; ЂУРАКОВАЧКА: услед немира који су избили тог дана избори су прекинути; ЗЛОКУЋАНСКА: Лазаревић Јован (ЈРЗ) 478, Мармулатовић Адем (ЈРЗ) 724, Селимановић Прека (ЈРЗ) 54; РАКОШКА: Момић Светозар (ЈРЗ) 637, Раденковић Радомир (ЈРЗ) 468.²⁵

У Вардарској бановини општински избори су одржани 6. децембра 1936. године. Овој бановини са Косова и Метохије припадали су срезови: грачанички, шарпланински, неродимски, гњилански, качанички, подгорски и горски (седам срезова).

Резултати општинских избора:

Срез ГРАЧАНИЧКИ (Приштина), општина ГОЛЕШКА: Вујачић Никола (ЈРЗ) 490, Кривокапић Блажо (ЈРЗ) 217, Токић Анђелко (ЈРЗ) 337; ГОРЊОДРЕНИЧКА: Вепловић Велија (ЈРЗ) 242, Реџековић Шабан (ЈРЗ) 885; ГРАЧАНИЧКА: Њрстић Душан (ЈРЗ) 505, Стојановић Т. Никола (ЈРЗ) 601; ДЕВЕТЈУГОВИЋКА: Орлић С. Будимир (ЈРЗ) 507, Симић Богдан (ЈРЗ) 412; ЈАНЊЕВСКА: Димитријевић С. Рајко (ЈРЗ) 778, Колић Д. Стојан (ЈРЗ) 427; ЛИПЉАНСКА: Вучић Михајло (ЈРЗ) 72, Ђорђејевић Н. Никола (ЈРЗ) 514, Комад Саво (ЈРЗ) 840, Милићевић Шпира (ЈРЗ) 59; ОБИЛИЋКА: Јанковић Вукота (ЈРЗ) 226, Мијушковић Душан (ЈРЗ) 384 Петровић Раденко (ЈРЗ) 655;

Срез ШАРПЛАНИНСКИ (Призрен), општина ГОРЊОСРБИЧКА: Кујунџић Слободан (ЈРЗ) 280, Мустафа Алим (ЈРЗ) 185; ДАМЊАНСКА: Аџијевић Исен (ЈРЗ) 264, Јовановић Ђорђе (ЈРЗ) 310, Мановић Имер (ЈРЗ) 221; ЖУРСКА: Аметовић Ибрахим (ЈРЗ) 884, Максutowић Касун (УО) 259; ЗЈУМСКА: Исуфовић Авдула Муса (ЈРЗ) 1101; ЛОКВИЧКА: Станковић Д. Анђелко (ЈРЗ) 21, Танасковић К. Веселин (ЈРЗ) 15, Шемовић Реџеп (ЈРЗ) 345; ЉУБИЖДАНСКА: Ристић А. Младен (ЈРЗ) 316, Рустемовић И. Селим (ЈРЗ) 300, Сулејмановић Авдула (ЈРЗ) 52; СРЕДАЧКА: Вучковић В. Станимир (ЈРЗ) 308, Јовановић В. Павле (ЈРЗ) 75, Симић Б. Синадин (УО) 208, Јанковић Ј. Риста (неопредељен) 28;

Срез НЕРОДИМСКИ (Урошевац), општина БАБУШКА: Етемовић Јанус (ЈРЗ) 8, Матошевић Александар (ЈРЗ) 609, Сејдовић Веселј (ЈРЗ) 550; ГАТЊАНСКА: Алијевић Шабан (ЈРЗ) 387, Салијевић Агуш (ЈРЗ) 269; ГОТОВУШКА: Дурлевић Ф. Стаја (грађанска) 386, Репиновић Станоје (ЈРЗ) 175; КОСИНСКА: Марковић К. Трајко (ЈРЗ) 361, Стошић Т. Стојан (ЈРЗ) 257; НЕРОДИМСКА: Николић Драгутин (ЈРЗ) 200, Тасић К. Љубомир (неопредељен) 666; ТАЛИНОВАЧКА: Дабић Владо (ЈРЗ) 256, Милосављевић В. Митар (ЈРЗ) 108, Слеччевић Ђорђе (ЈРЗ) 163; УРОШЕВАЧКА: Поповић Алекса (ЈРЗ) 396, Миленковић Милош (неопредељен) 53; Славковић Лазар (грађанска) 592; ШТИМЉАНСКА: Бајрамовић Бајруш (ЈРЗ) 712, Бафтијаревић А. Исмајл (ЈРЗ) 715; ШТРБАЧКА: Ковачевић С. Милан (ЈРЗ) 283, Реџић Ђ. Драгутин (ЈРЗ) 620, Кеџић Стојан (грађанска) 25 гласова;

Срез ГЊИЛАНСКИ (Гњилане), општина АЈНОВАЧКА: Аметовић Бајрам (ЈРЗ) 114, Љајић Амет (ЈРЗ) 266, Марковић Ђорђе (ЈРЗ) 81, Трајковић Стојадин (ЈРЗ) 222; БОСТАНСКА: Јанковић Д. Милан (ЈРЗ) 417, Шумаковић Симеон (ЈНС) 580; ВАГАНЕШКА: Павловић В. Илија (ЈРЗ) 364, Синановић В. Алит (ЈРЗ) 292; ВИТИНСКА: Јашовић М. Вукота (ЈРЗ) 177, Чунгуровић Ј. Мирко (ЈРЗ) 400; ВРБОВАЧКА: Вајић Коста (ЈРЗ) 498, Чузић Р. Ђорђе (ЈРЗ) 82, Шиларић М. Иван (ЈРЗ) 557; ГЊИЛАНСКА: Максимовић Радомир (ЈРЗ) 871, Тодоровић Богдан (ЈНС) 482;

КАМЕНИЧКА: Антић С. Душан (ЈНС) 254, Ђорђевић В. Раде (ЈРЗ) 408, Стојановић К. Ђорђе (ЈРЗ) 123; ОГОШКА: Алијевић А. Аљуш (ЈРЗ) 754, Ђемајловић Ј. Осман (ЈРЗ) 410; ПАРАЛОВСКА: Бектешевевић А. Шериф (ЈРЗ) 101, Ристић Д. Стојадин (ЈРЗ) 343, Стојановић Ј. Симеон (ЈРЗ) 203; ПАРТЕШКА: Аметовић Р. Даут (ЈРЗ) 446, Аметовић А. Рамиз (ЈРЗ) 574; ПАСЈАНСКА: Исеновић М. Муслија (ЈРЗ) 266, Јовановић М. Јован (ЈРЗ) 453, Шошић Ј. Трајко (ЈРЗ) 97; ПОЖЕРАНСКА: Незировић Н. Укшин (ЈРЗ) 549, Пировић З. Вели (ЈРЗ) 410; РАНИЛУШКА: Аритоновић Станко (ЈРЗ) 1, Томић Драгутин (ЈРЗ) 645, Трајковић С. Тодор (ЈРЗ) 433; РОГАЧИЧКА: Аметовић Селим (ЈРЗ) 374, Веселиновић Јакуб (ЈНС) 552, Трајковић Милутин (ЈРЗ) 514; РОПОТОВСКА: Вучковић Павле (ЈРЗ) 79, Гавриловић Душан (ЈРЗ) 2, Перић Таса (ЈРЗ) 402, Тајировић Арслан (ЈРЗ) 391; СЛАТИНСКА: Ајдиновић Исен (ЈРЗ) 453, Зефиновић З. Зефир (ЈРЗ) 518, Петровић В. Милан (ЈРЗ) 138; ШУРЛАНСКА: Афиновић М. Фазлија (ЈРЗ) 880, Фазлијевић Ф. Фазлија (ЈРЗ) 201.

Срез КАЧАНИЧКИ (Качаник), општина БЕНЕРАЛ ЈАНКОВИЋ: Ајрула Ајдини (ЈРЗ) 291, Гани Јусуфи (ЈРЗ) 234, Зелберовић Баки (ЈРЗ) 23; КАЧАНИЧКА: Реџеповић Имер (ЈРЗ) 613, Џеладинович Шукрија (ЈРЗ) 400, Нешић Милан (ЈРЗ) 19; СЛАТИНСКА: Ајерединиовић Ћазим (ЈРЗ) 338, Зенуновић Авдул (ЈРЗ) 288.

Срез ПОДГОРСКИ (Сува Река), општина ДУЉСКА: Салијевић А. Ајрула (ЈРЗ) 422, Селимовић С. Лиман (ЈРЗ) 364, Селимовић Џ. Џемшир (ЈРЗ) 46; МУШУТИЧКА: Јеминовић Ћамиљ (ЈРЗ) 553, Рашковић Спасо (ЈРЗ) 319; СОПИНСКА: Исмајловић А. Осман (ЈРЗ) 346, Јанковић Недељко (ЈРЗ) 431; СУВОРЕЧКА: Новановић И. Лука (ЈРЗ) 34, Сејтуловић С. Бефир (ЈРЗ) 553, Фетовић М. Садик (ЈРЗ) 476.

Срез ГОРСКИ (Драгаш) – Општина ДРАГАШКА: Бељул А. Алитовић (ЈРЗ) 426; КРУШЕВАЧКА: Ђерим Ашаим Алили (ЈРЗ) 206, Шурит А. Беџири (ЈРЗ) 70; ОПОЉСКА: Миљаим Јусуфовић (ЈРЗ) 574, Форза Рамадановић (ЈРЗ) 361.²⁶

Карактеристично је истаћи да је у свим општинама на Косову и Метохији било истакнуто по два и више кандидата, али највећи број на листи ЈРЗ, пошто је она у овој области имала највише упоришта. Када се погледају резултати избора, онда је јасно колико је било тешко продрети са листама Удружене опозиције.

И поред тога што је Партија била врло јака у Пећи и Косовској Митровици, комунисти нису имали много успеха. ЈРЗ је више успела. Међутим, интересантно је истаћи да је активност појединих комуниста у срезу неродимском дала резултата. У хроници „Сиринићка жупа“ пише да је активност напредних људи дошла до изражаја нарочито на општинским изборима 1936. године. За председника општине у Готовуши изабран је Стаја Дурлевић, који је припадао опозиционој Демократској странци.²⁷ На исти начин се ови избори описују у књизи „На обалама Неродимке“, где се

26 П. 2484 (Народна библиотека Београд), Политика од 8. XII 1936. – Резултати општинских одбора.

27 Милутин Богићевић, „Хроника НОБ Сиринића“, СУБНОР, Урошевац 1986, 40.

наводи да је тада за председнике општина кандидовано неколико опозиционих кандидата у срезу неродимском (Урошевац). Највећу активност у овом срезу водио је Вељко Вучевић, који се ангажовао за победу оних кандидата који су стајали на страни Удружене опозиције. „Та борба је у приличној мери успела, јер су на тим изборима победила тројица кандидата за председнике општина, иако је власт свим силама настојала да онемогући њихов избор. На листи опозиције тада су били изабрани: у Урошевцу Лазар Славковић (који је касније издао и прешао Јерези), у Готовуши Стајан Дурловић и у Неродимљу Љубо Крстић. Сви тројица су били припадници Демократске странке“.²⁸

Међутим, иако су у две општине источног среза (Исток и Врела) истакнути кандидати Удружене опозиције нису добили потребну већину, као ни кандидати у општинама пећног среза – новоселска, будисавачка и гораждевачка. – То је случај и са средачком и журском општином (среза шарпланинског). Наравно, КПЈ је настојала да истакне своје кандидате и да они победе, али је резултат остао скроман.

Удружена опозиција је имала највећи утицај у баранској општини (срез пећки). Зато су и тамо избори поништени и поново одржани 21. фебруара 1937. године. Тада су власти брутално насрнуле на бираче, приморавајући их да гласају за кандидате ЈРЗ. Нису се ни тиме задовољили, па су изборне резултате фалсификовале. Комунисти и припадници албанске народности и насељеници супротставили су се поступцима жандарма и полиције, па је избила туча. Жандарми су употребили ватрено оружје. Убијено је 6 сељака албанске народности, а 24 Албанца и насељеника су рањена.²⁹

Овај догађај био је главна политичка тема на Косову и Метохији готово целе те године. Тада је Месни комитет КПЈ Пећи реаговао. Написан је летак у коме је осуђен овакав став жандармерије и градских стражара који су дошли из Пећи да насрну на голоруки народ. Као главни кривци за овај поступак власти означени су начелник среза, председник пећке општине и шеф градске странке.

У летку издатом тим поводом позивају се сви грађани у борбу против буржоаског режима: „Тражите своја права и борите се раме уз раме, под вођством Комунистичке партије Југославије, која је једини заштитник и једини поборник против угњетавања свих...“³⁰ У летку се позивају Албанци, Срби и Црногорци да се заједнички боре за слободу и равноправност. Садржај летка био је прожет духом политике стварања Народног фронта и окупљања свих демократских и прогресивних снага у борби против режима.³¹

28 Никола Видачић, „На обалама Неродимке“, НП „Дневник“, Нови Сад 1967, 55.

29 Архив Музеја револуције Косова, К. 163. Ф. 97, „Слободна мисао“ бр. 21/1938. О овом убиству има доста контрадикторности у подацима. У званичном извештају полиције стоји пет мртвих и седам рањених, у летку МК КПЈ Пећ седам мртвих и 30 рањених, у извештају са суђења које је одржано у Пећи шест мртвих и 24 рањена.

30 Архив Војноисторијског института, К. 75, Ф. 5 бр. 36. Летак је штампан на албанском и српскохрватском језику, а писао га је Миладин Поповић.

31 АВИИ, П–17, Ф–5 Бр. 36; исто П. 17, К–75, Ф. 5 Бр. 36.

Студенти који су студирали у Београду упутили су народима Косова и Метохије летак поводом баранског случаја у коме дају подршку борби Албанца за равноправност и који носи потпис „Народна омладина Косова и Метохије и напредна омладина Србије и Југославије“. У ствари, то је био летак КПЈ. У њему се даје политичка платформа за заједничко наступање у борби за демократска права и слободе. То је први летак штампан и на албанском језику. Објављен је 1937, а не – како неки историчари Албанци на Косову тврде – да се први летак на овом језику појавио 1940. године. Летак је упутио опште захтеве за демократске слободе укључујући „и посебне захтеве Албанца на земљу, слободу, употребу матерњег језика и школе на албанском језику“.³²

У вези с баранским случајем 18. јула 1937. народни посланик Велимир Јојић поднио је интерпелацију и адресовао је на министра унутрашњих послова, која гласи:

„На основу чл. 72 Закона о пословном раду у Народној скупштини, подносим следећу интерпелацију 21. фебруара 1937. године, обављени су по други пут општински избори у општини баранској, среза пећког“. Јојић је поставио питање:

„Је ли познато господину министру, да је приликом тих избора у поменутој општини погинуло и рањено 30 људи од стране државних органа и органа града Пећи;

Шта је господин министар предузео да се кривци пронађу и предаду суду, као и то: шта је предузео да даље изборе не врше претседници бирачких одбора, који су у заједници са среским начелником Т. Раушом и извели ово крвопролиће – мирних грађана“.³³

Велимир Јојић, као припадник Демократске странке, на овим изборима радио је за кандидате Удружене опозиције. И тога дана био је у Баранима. Са другим демократима агитовао је за кандидата УО Аџи Алију Бајрактарија, али је Јереза са среским начелником и другим главарима из среза и општине Пећ организовала инцидент, који се завршио крвопролићем. За то је ЈРЗ оптуживала комунисте и Јојића – да су за све то они криви, што је било супротно стварној истини. Јереза је покушала разним инсинуацијама да дискредитује овог угледног човека, не штедећи ни речи ни средства само да му нанесе увреде, да га истисне из политичког живота и удаљи од демократских снага које је Партија окупљала у Народни фронт. Међутим, због тога напада који је Јереза водила против Јојића било је и погрешних интерпретација и оцена о његовој припадности демократским снагама, стављајући то све под сумњу. Сматрам да је на основу онога што сам ја истраживао Јојић био поборник свих демократских идеја, а то је показао и овом интерпелацијом у Народној скупштини поводом баранског случаја, а и другим иступима у функцији народног посланика, па се може устврдити да се он борио за демократска права и интересе потлачених.

32 АЈ К. 37, Ф-4.

33 Стенографске белешке Народне скупштине Југославије, II ПШ III-75.